

II. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

WYBRANE TEZY ORZECZEŃ W SPRAWACH ROLNYCH

Stosunki własnościowe w rolnictwie i kształtowanie ustroju rolnego

I.

1. Warunkiem udziału w przetargu ogłoszonym przez Agencję Nieruchomości Rolnych jest albo wykazanie zamieszkania co najmniej od 5 lat przed ogłoszeniem przetargu w gminie i prowadzenia przez ten okres osobiście gospodarstwa rolnego obejmującego nieruchomości rolne położone na obszarze tej gminy, albo wykazanie, że na obszarze tej gminy, gdzie położone są nieruchomości rolne wchodzące w skład prowadzonego przez rolnika osobiście gospodarstwa rolnego, zamieszkiwał on w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. poz. 1382), tj. w dniu 3 grudnia 2011 r.

2. Odwołanie się w celu potwierdzenia przesłanki zamieszkania, przewidzianej w art. 29 ust. 3d pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 91) oraz w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1128) zarówno samodzielnie, jak i w związku z art. 7 ustawy zmieniającej z 2011 r., do zameldowania na pobyt stały, według przepisów o ewidencji ludności, przesądza o utożsamieniu we wskazanych przepisach – także w związku z art. 7 ustawy zmieniającej z 2011 r. – zamieszkania, ze stałym pobylem, w rozumieniu obowiązujących w danym czasie przepisów o ewidencji ludności (ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych – t.j. Dz.U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 ze zm). Pojęcia zamieszkanie i miejsce zamieszkania występują w przepisach wielu aktów prawnych i choć definicji miejsca zamieszkania zamieszczonej w art. 25 KC przypada niewątpliwie doniosła rola w systemie polskiego prawa, to nie jest wyłączone użycie przez ustawodawcę terminów zamieszkanie i miejsce zamieszkania w sensie odbiega-

jącym od tej definicji – dostosowanym do funkcji danej regulacji – w szczególności nawiązującym do konstrukcji stałego pobytu w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności. Wskazane przepisy – są przykładami takiego właśnie odmiennego, dostosowanego do funkcji tych przepisów, użycia terminu zamieszkanie.

II.

Pojęcie miejsca zamieszkania w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1128) i art. 29 ust. 3b pkt 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 91) nie jest tożsame z pojęciem miejsca zamieszkania zdefiniowanym w art. 25 KC.

Wyrok SN z 2 lutego 2018 r., II CSK 240/17,
Legalis, nr 1799259

Ograniczenia wynikające z art. 2b ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1405) nie mają zastosowania do osoby zbywającej nieruchomość, która uzyskała przysądzenie jej własności po dniu 30 kwietnia 2016 r., w egzekucji z nieruchomości wszczętej przed tą datą.

Uchwała SN z 7 września 2018 r., III CZP 32/18,
MoP 2018, nr 18, s. 955

1. Osobiste prowadzenie gospodarstwa rolnego oznacza, że osoba fizyczna pracuje w tym gospodarstwie i podejmuje wszelkie decyzje dotyczące prowadzenia działalności rolniczej w tym gospodarstwie. Ustawodawca wprowadził warunek prowadzenia nie jakiegokolwiek gospodarstwa rolnego, lecz tylko tego, które zostało zorganizowane na nieruchomościach rolnych, których osoba fizyczna jest właścicielem, użytkownikiem wieczystym, samoistnym posiadaczem lub dzierżawcą i których łączna powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha.

2. Rolnik tuż przed przetargiem dokonał darowizny na rzecz swojej żony, co doprowadziło do zmniejszenia powierzchni posiadanych nieruchomości rolnych poniżej 300 ha. Należy zatem uznać, że dopiero od tego dnia rozpoczął się dla niego bieg pięcioletniego terminu prowadzenia gospodarstwa rolnego nieprzekraczającego 300 ha. Przyjęcie odmiennego zapatrywania prowadziłyby do niedającego się zaakceptować – z punktu widzenia celów ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 803 ze zm.) wniosku, że możliwe jest pomniejszenie wielkości prowadzonego rodzinnego gospodarstwa rolnego po to, aby następnie powiększyć je na preferencyjnych zasadach.

Wyrok SN z 20 września 2018 r., IV CSK 455/17,
Legalis, nr 1856051

Powodowie nie mogą wykazywać, również w kontekście regulacji art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1405 ze zm.), że nieruchomości została sprzedana za inną cenę niż to wynika z aktu notarialnego. Cena sprzedaży nieruchomości stanowi istotny składnik umowy, stanowiący obok określenia stron umowy i jej przedmiotu *essentialia negotii* (art. 535 KC). Zawarte w akcie notarialnym oświadczenie woli w zakresie ceny, jako element składowy umowy, której ważność ustawa uzależnia od zachowania formy notarialnej (art. 158 KC), nie może być zatem podważana, prowadziłyby to bowiem do obejścia przepisów o formie pod rygorem nieważności (art. 247 KPC). Powodowie nie mogli zatem udowodnić, że złożyli w zakresie ceny oświadczenie o treści odmiennej niż utrwalone w akcie notarialnym. Zaniżenie ceny nie świadczy również o pozorności umowy, a jedynie o zatajeniu części wzajemnego świadczenia.

Wyrok SN z 21 września 2018 r., V CSK 540/17,
Legalis, nr 1830908

Przepis art. 64 KC nie jest źródłem roszczenia i nie kreuje obowiązku złożenia oświadczenia woli. Treść art. 4 ust. 7 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1382) nie daje podstawy do przyjęcia, że wprowadzone w nim prawo podmiotowe dzierżawcy stanowi podstawę żądania od Skarbu Państwa, jako właściciela nieruchomości rolnej, jej sprzedaży. Wskazany przepis ma charakter wyjątkowy, stąd żadna z przewidzianych nim przesłanek nie może być interpretowana rozszerzająco. W przepisie brak jest sformułowań nakładających na właściciela wprost lub pośrednio obowiązki przeznaczenia nieruchomości do zbycia i kontraktowania zmierzającego do jej sprzedaży dzierżawcy, zatem świadczący że wprowadzono ograniczenia jego uprawnienia do rozporządzania przedmiot własności. Nie użyto bowiem pojęć „roszczenie” bądź „żądanie”, nie zastosowano formy stanowczej, ani nie sprecyzowano na tyle treści czynności dzierżawcy, aby mogła być ona uznana za oświadczenie woli stanowiące samodzielną czynność prawną prowadzącą do powstania stosunku cywilno-prawnego.

Wyrok SA w Szczecinie z 24 maja 2018 r., I AGa 6/18,
Legalis, nr 18096131

Opodatkowanie rolnictwa

W przypadku osób fizycznych, o których mowa w art. 15 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1221), zgłoszenie rejestracyjne może być dokonane wyłącznie przez jedną z osób prowadzących go-

spodarstwo rolne, a mąż skarżącej dokonał takiego zgłoszenia już wcześniej, to on stał się czynnym podatnikiem podatku VAT z tytułu prowadzonej działalności rolniczej.

Wyrok NSA z 27 lutego 2018 r., I FSK 674/16,
Legalis, nr 1788659

I.

Chcąc odjąć VAT zapłacony w cenie usług koszenia trawy, trzeba sprzedać lub przynajmniej chcieć sprzedać biomasę.

opubl. GP.

II.

Pozyskiwanie biomasy z łąk i pastwisk, także gdy jest realizowane w ramach programu rolnośrodowiskowego, stanowi produkcję roślinną, którą – jako jedną z form działalności rolniczej w rozumieniu art. 2 pkt 15 ustawy z 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.) – zalicza się do działalności gospodarczej w rozumieniu art. 15 ust. 2 ustawy o podatku od towarów i usług, a realizujący tę produkcję rolnik, który złożył zgłoszenie rejestracyjne, o jakim mowa w art. 96 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług, jest podatnikiem, o którym mowa w art. 15 ust. 1 tej ustawy.

Wyrok NSA z 5 września 2018 r., I FSK 1326/16,
Legalis, nr 1821367

(...) **2.** Działalność rolnicza (art. 2 pkt 15 ustawy o podatku od towarów i usług) mieści się w pojęciu działalności gospodarczej w rozumieniu art. 15 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług.

3. Działalnością rolniczą, stosownie do art. 2 pkt 15 ustawy o podatku od towarów i usług, jest także świadczenie przez skarżącą usług orki.

4. Podatnikiem jest ta osoba fizyczna, która z tytułu prowadzenia tej działalności (gospodarstwa) zarejestruje się jako podatnik. Wprowadzono przy tym jednocześnie zasadę, że do złożenia zgłoszenia rejestracyjnego uprawniona jest tylko i wyłącznie jedna osoba fizyczna spośród tych, które prowadzą wspólne gospodarstwo rolne (leśne lub rybackie) albo inną działalność rolniczą. Dokonanie zgłoszenia rejestracyjnego nadaje takiej osobie status podatnika VAT, co ma takie znaczenie, że faktury dotyczące tej działalności (gospodarstwa) z tytułu nabycia towarów i usług powinny być wystawiane na tę właśnie osobę, która dokonała zgłoszenia rejestracyjnego, co w przypadku podatnika czynnego VAT daje uprawnienia do odliczenia podatku naliczonego wynikającego z tychże faktur. Ponadto to ta osoba występuje w roli zbywcy (dostawcy) przy sprzedaży (dostawie) produktów rolnych i w związku ze świadczeniem usług rolniczych.

Wyrok NSA z 20 grudnia 2018 r., I FSK 190/17,
Legalis, nr 1874058

Art. 8 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1114) obejmuje zarówno posiadanie samoistne, jak i zależne, a także zarówno posiadanie w dobrej, jak i w złej wierze, oraz posiadanie prawne (zgodne z prawem) i bezprawne (wykonywanie przez osobę, której nie przysługuje prawo, w zakresie którego włada rzeczą). Przy czym dla powstania obowiązku podatkowego wobec nabywcy, posiadacza wyrobów akcyzowych bez zapłaconej akcyzy, nie mają znaczenia takie okoliczności jak: ewentualny stan świadomości nabywcy co do faktu nieuiszczenia akcyzy na wcześniejszym etapie obrotu; dochowanie należytej staranności w celu ustalenia tej okoliczności przed transakcją czy pokrzywdzenia przez nieuczciwego kontrahenta.

Wyrok WSA w Białymstoku z 10 stycznia 2018 r., I SA/Bk 1437/17,
Legalis, nr 1714074

Zastosowanie zwolnienia przewidzianego w art. 9 ust. 2 lit. a ustawy z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych w brzmieniu do dnia 22 lutego 2016 r. uzależnione jest nie tylko od spełnienia kryterium formalnego, rozumianego jako wypełnienie przewidzianej w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym normy obszarowej gruntów zaewidencjonowanych jako rolne, ale także od przeznaczenia nabytego gruntu na działalność rolniczą.

Wyrok WSA w Gdańsku z 16 maja 2018 r., I SA/Gd 312/18,
Legalis, nr 1780697

Skoro ustawodawca założył, że ubieganie się o zwrot podatku trwa nawet kilka miesięcy od daty nabycia oleju napędowego, to wyzbycie się gospodarstwa rolnego i utrata statusu producenta rolnego na moment złożenia wniosku nie może determinować prawa do zwrotu podatku. Wyzbycie się posiadania gruntów rolnych przed terminem uprawniającym do złożenia wniosku, z uwagi na długotrwały proces jego zwrotu oraz cel wprowadzenia tej regulacji (częściowy zwrot poniesionych przez producenta rolnego wydatków z tytułu zakupu oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej), nie powinno zatem stanowić przeszkody do złożenia wniosku o zwrot podatku, o ile pozostałe warunki są spełnione. Wykładając art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 10 marca 2006 r. o zwrocie podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego wykorzystywanego do produkcji rolnej należy bowiem przyjąć, że wprowadzone w tym przepisie wyrażenia „będących w posiadaniu lub współposiadaniu producenta rolnego” odnosi się do określenia właściwości organu uprawnionego do rozpoznania wniosku, a nie zachowania prawa do złożenia wniosku.

Wyrok WSA w Olsztynie z 29 listopada 2018 r., I SA/OI 563/18,
Legalis, nr 1857203

Ubezpieczenie społeczne rolników

Małżonek rolnika uprawnionego do zwiększenia renty strukturalnej (§ 12 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Renty strukturalne” objętego Programem Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1749) podlega ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2336 ze zm.), jeżeli jest domownikiem osoby bliskiej, której przekazał gospodarstwo rolne (art. 6 pkt 2 tej ustawy).

Wyrok SN z 30 stycznia 2018 r., I UK 517/16,
OSNAPiUS 2018 nr 10, poz. 138, s. 55

Nie każdy gorszy (od uznawanego za normalny) stan zdrowia i sprawności psychofizycznej rolnika uzasadnia prawo do renty. Jeżeli bowiem ustawodawca w systemie rolniczym nie wprowadził stopni niezdolności do pracy i nie daje ochrony rentowej w przypadku częściowej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, lecz tylko w wypadku stwierdzenia niezdolności całkowitej, to należy przyjąć, że w ustaleniu takiego właśnie stopnia niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym chodzi o wyraźną granicę tej niezdolności, którą określa sytuacja, gdy rolnik z powodu naruszenia sprawności organizmu nie może osobiście wykonywać pracy. Uzasadnia to tezę, że dopiero taki stopień (całkowity) niezdolności do pracy wyznacza granicę w kwalifikacji rzeczywistej sprawności psychofizycznej ubezpieczonego do pracy w gospodarstwie rolnym. Nie obejmuje natomiast sytuacji, gdy rolnik nie utracił w pełni możliwości wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym, czyli gdy wystąpiła utrata sprawności do pracy w stopniu mniejszym niż całkowita. Zatem gorszy stan zdrowotny może wprawdzie powodować ograniczenie zdolności do pracy, lecz nie osiągać jeszcze całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym.

Wyrok SN z 22 lutego 2018 r., II UK 713/16,
Legalis, nr 1771152

Błędne jest stanowisko, zgodne z którym faktyczne prowadzenie działalności rolniczej na cudzym gruncie (bez formalnie zawartej i zarejestrowanej umowy dzierżawy) nie ma wpływu na ustalenie arealu uzasadniającego objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników.

Wyrok SN z 7 czerwca 2018 r., II UK 165/17,
Legalis, nr 1793680

Nie można twierdzić, że praca kierowcy ciągnika jest zawsze pracą „w transporcie”. Praca kierującego ciągnikiem rolniczym zasadniczo nie jest pracą „w transporcie”, gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje za pomocą ciągnika prace polowe (np. siew, orze, nawozi, spulchnia glebę itp.). Dla zakwalifikowania pracy kierowcy ciągnika za wykonywaną w warunkach szczególnych, istotne znaczenie ma zatem to, czy była ona wykonywana w transporcie, czy w ramach rolniczych prac polowych.

Wyrok SN z 12 września 2018 r., III UK 128/17,
Legalis, nr 1823642

1. Prowadzenie gospodarstwa rolnego przez sprawowanie nad nim „zarządu” może być uznane za usprawiedliwiony tytuł podlegania rolniczym ubezpieczeniom społecznym tylko wtedy, gdy polega na faktycznym i istotnym udziale rolnika lub domownika w działalności rolniczej związanej z należytych prowadzeniem danego gospodarstwa rolnego, przy równoczesnym korzystaniu z pożytków pochodzących z tak zarządzanego gospodarstwa rolnego oraz w ponoszeniu ciężarów jego funkcjonowania dla celów rolniczych.

2. Zatajenie lub nieujawnienie okoliczności ustawowo istotnych i koniecznych do podlegania rolniczym ubezpieczeniom społecznym dyskwalifikuje kasacyjny zarzut naruszenia zasady „zaufania do organu i konstytucyjnej zasady proporcjonalności wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP”, ponieważ zastosowanie takiej zasady wymaga wzajemności drugiej strony, tj. obywatela godnego zaufania, który zasługuje na takie konstytucyjne zaufanie wtedy, gdy nie zataja lub nie ukrywa informacji ważnych do oceny spornego prawa lub stosunku prawnego. Wyrażona w tej konstytucyjnej regulacji zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej sprzeciwia się korzystaniu z bezpodstawnie ustalonego tytułu podlegania rolniczym ubezpieczeniom społecznym osoby, która zataja lub nie przekazuje rolniczemu organowi rentowemu istotnych informacji wymaganych do podlegania rolniczemu tytułowi ubezpieczeń społecznych, przeto takie zaniechanie rolnika lub domownika nie może korzystać z ustawowej ani konstytucyjnej ochrony prawnej, gdyż pozostawałoby to nie tylko w sprzeczności z przepisami i zasadami prawa ubezpieczeń społecznych, ale także w kolizji z konstytucyjnymi zasadami wyrażonymi w art. 2 oraz art. 32 Konstytucji RP.

Wyrok SN z 5 września 2018 r., I UK 226/17,
Legalis nr 1823763

Wykonywanie w przydzielonym pracownikowi gospodarstwie deputatowym, o powierzchni pozwalającej uznać je za gospodarstwo rolne, stałej i istotnej pracy przez małżonka lub domowników stanowi tytuł podlegania tych osób obowiązkowym rolniczym ubezpieczeniom społecznym (art. 6 pkt 4 w związku z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 299 ze zm.).

Wyrok SN z 18 grudnia 2018 r., II UK 414/17,
OSNAPiUS 2019 nr 8, poz. 103, s. 123

Umowa o przekazanie gospodarstwa rolnego następcy stanowi integralny składnik systemu emerytalnego i rentowego rolników, o czym świadczy uregulowanie jej w ramach ustawy dotyczącej tego zagadnienia. Celem jej zawarcia jest uzyskanie świadczeń z ubezpieczenia społecznego, z czym wiąże się wzajemna zależność umowy i decyzji w przedmiocie tych świadczeń polegająca na tym, że utrata mocy jednej pociąga za sobą utratę mocy drugiej z tych czynności. Tego rodzaju powiązanie czynności rolnika, następcy i państwa (świadczeniodawcy) sprawia, że umowa przekazania gospodarstwa następcy nie mieści się w katalogu umów uregulowanych w kodeksie cywilnym. Gospodarstwo rolne przekazane następcy pozostającemu w ustroju wspólności majątkowej, w wyniku zawarcia umowy przekazania gospodarstwa rolnego pomiędzy nim a przekazującym, wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków.

Postanowienie SN z 16 marca 2018 r., IV CSK 103/17
Legalis, nr 1807245

Kwestię uwzględniania okresów pracy rolniczej przy ustalaniu prawa do emerytury i renty z tytułu niezdolności do pracy reguluje art. 10 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.), który – w zależności od rodzaju świadczenia, do którego prawo podlega ustaleniu – różnicuje w ust. 1 i 2 możliwość uzupełniania okresów składkowych i nieskładkowych wymienionymi w nim okresami pracy rolniczej. Skoro art. 10 ust. 2 ustawy wyraźnie wymienia jedynie okresy, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1, to powyższe oznacza, że przy ustalaniu prawa do renty nie uwzględnia się okresów tam niewymienionych.

Postanowienie SN z 22 marca 2018 r., II UK 258/17
Legalis, nr 1770247

Krótkotrwałe pobyty córki rolników w okresie pięciu lat poza domem rodzinnym, ze względu na charakter tych wyjazdów i ich czasookres nie stanowiły tego rodzaju przerw, które niweczyłyby jej kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Postanowienie SN z 10 października 2018 r., I CSK 268/18,
Legalis, nr 1831083

Umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy to ustawowo wyodrębniona swoista umowa cywilnoprawna, odmienna od umowy darowizny. Umowa ta zachowała swój szczególny charakter również na gruncie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Charakterystyczne dla tego typu umów jest to, że rolnik po przeniesieniu własności gospodarstwa rolnego na następcę może żądać od niego świadczeń w zakresie uzasadnionym potrzebami rolnika i członków jego rodziny.

Postanowienie SN z 18 października 2018 r., IV CSK 188/18
Legalis, nr 1847386

Działka gruntu szkolnego użytkowana przez nauczyciela na potrzeby swojej rodziny nie ma charakteru gospodarstwa rolnego.

Postanowienie SN z 18 października 2018 r., III UK 202/17,
Legalis nr 1831424

Warunkiem podlegania przez rolnika ubezpieczeniu rolniczemu w rozumieniu art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2336 ze zm.) jest uprzednie, trwające nieprzerwanie podleganie z mocy ustawy temu ubezpieczeniu bezpośrednio przed dniem rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Postanowienie SN z 18 października 2018 r., III UK 205/17,
Legalis, nr 1831980

Nauka w szkole średniej, w innej miejscowości niż miejsce zamieszkania, odbywana w systemie dziennym uniemożliwia – co do zasady – możliwość podjęcia stałej pracy w gospodarstwie rolnym. Wypełnienie przesłanki statusu „domownika” wymaga nie tylko zamieszkiwania z rolnikiem lub w bliskim sąsiedztwie, ale też i stałej pracy w gospodarstwie rolnym, przy czym stała praca w gospodarstwie rolnym nie polega na codziennym wykonywaniu czynności rolniczych, co ze względu na rozmiar gospodarstwa lub rodzaj produkcji rolnej może nie być w pewnych okresach konieczne, lecz polega na gotowości do wykonywania pracy rolniczej, jeżeli sytuacja tego wymaga. Stąd też wymóg zamieszkiwania w pobliżu gospodarstwa rolnego, ponieważ stan taki zapewnia dyspozycyjność osoby pracującej w gospodarstwie. Warunkom tym nie odpowiada pomoc w pracach rolniczych osób uczących się w szkołach położonych w innej miejscowości niż gospodarstwo rolne.

Postanowienie SN z 19 grudnia 2018 r., III UK 78/18,
Legalis, nr 1865839

Do stażu pracy uwzględnia się – jako okresy składkowe – nie okresy jakiegokolwiek pracy w gospodarstwie rolnym, lecz tylko stałą pracę o istotnym znaczeniu dla prowadzonej działalności rolniczej. O stałości pracy w gospodarstwie rolnym decyduje gotowość do świadczenia jej na rzecz osoby bliskiej w wymiarze czasu stosownym do zakładanego przez rolnika prawidłowego funkcjonowania tego gospodarstwa zgodnie z jego strukturą, przy uwzględnieniu jego obszaru, liczby pracujących w nim osób oraz sprzętu rolniczego. Warunek stałości oznacza przede wszystkim nastawienie ubezpieczonego na stałe świadczenie pracy w gospodarstwie rolnym (gotowość, dyspozycyjność) i odpowiadającą temu nastawieniu możliwość skorzystania przez rolnika z jego pracy. Przesłanką negatywną jest doraźna pomoc oraz wykonywanie w gospodarstwie prac o charakterze dorywczym i w wymiarze niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy.

Wyrok SA w Białymstoku z 27 lutego 2018 r., III AUa 766/17,
www.orzeczenia.ms.gov.pl

Nie jest wykluczone uznanie, że dziecko uczące się w szkole ponadpodstawowej i dojeżdżające codziennie do tej szkoły z innej miejscowości, pracowało jednocześnie stale w gospodarstwie rolnym rodziców w wymiarze wystarczającym do uzupełnienia stażu emerytalnego. Stwierdzenie tej okoliczności zależne jest od takich czynników, jak rozmiar gospodarstwa rolnego i zakres wymaganych prac gospodarskich, ilość osób pracujących w tym gospodarstwie, odległość od szkoły czy ilość czasu poświęcana na dojazd.

Wyrok SA w Białymstoku z 23 sierpnia 2018 r., III AUa 454/18,
www.orzeczenia.ms.gov.pl

O stałej pracy w gospodarstwie rolnym można mówić jedynie przy pewnej systematyczności oraz co najmniej gotowości do wykonywania pracy, gdy jest to niezbędne rolnikowi prowadzącemu gospodarstwo, a nie wyłącznie wówczas, gdy pomoc taką deklaruje domownik. Ten element dyspozycyjności domownika potwierdza również wymóg zamieszkania domownika na terenie gospodarstwa lub w pobliżu, czyli w takiej odległości, która umożliwi jak najszybsze dotarcie na teren gospodarstwa, jeżeli zajdzie taka potrzeba i świadczenia na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej pracy w wymiarze czasu niezbędnym do prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa rolnego.

Wyrok SA w Katowicach z 7 września 2018 r., III AUa 1327/18,
www.orzeczenia.ms.gov.pl

Stała praca domownika w gospodarstwie rolnym nakierowana jest na aktualne i jednostkowe potrzeby wynikające z prowadzonej działalności rolniczej. Polega ona także na gotowości, dyspozycyjności jej świadczenia na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej w wymiarze czasu stosownym do zakładanego przez rolnika prawidłowego jego funkcjonowania.

Wyrok SA w Lublinie z 11 października 2018 r., III AUa 594/18,
Legalis, nr 1841991

Osoba zatrudniona w pełnym wymiarze czasu poza rolnictwem nie jest domownikiem w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 2336 ze zm.) nawet wówczas, gdy mieszka w gospodarstwie rolnym rodziców i pomaga im w prowadzeniu tego gospodarstwa.

Wyrok SA w Szczecinie z 17 października 2018 r., III AUa 140/18,
Legalis, nr 1852282

Usunięcie rolnika z ubezpieczenia rolniczego nie powinno odbywać się przez użycie środków nieproporcjonalnych, które niekonstytucyjnie ingerują w rolniczy tytuł ubezpieczenia społecznego i prowadzą jedynie do „zaciśnięcia pętli zadłużeniowej”

w postaci zaległości składowych z innego (zbiegającego się) tytułu ubezpieczeń społecznych, która doprowadza rolnika do stanu upadłości finansowej, bez zastosowania nieproporcjonalnie drastycznych sankcji w postaci wyłączenia skarżącej z ubezpieczenia rolniczego i włączenia jej do ubezpieczenia społecznego z tytułu okresowo prowadzonej niskodochodowej działalności pozarolniczej.

Wyrok SA w Lublinie z 29 listopada 2018 r., III AUa 766/18,
Legalis, nr 1857651

Płatności bezpośrednie i wspieranie obszarów wiejskich

Cel podnoszenia poziomu życia ludności wiejskiej, popierania jakości życia na obszarach wiejskich nie może być uznany za spełniony w sytuacji, gdy poszczególne działki ewidencyjne zgłaszane są przez tylko formalnie różne podmioty. Składanie przez utworzone podmioty odrębnych wniosków i zgłoszenie w nich działek rolnych, które – zgłoszone łącznie – uzasadniałyby mniejszą płatność bezpośrednią wskazuje na stworzenie sztucznych warunków. Całokształt okoliczności podważa jakąkolwiek racjonalność prowadzenia działalności w formie pięciu spółek – poza celem uzyskania większych płatności – i przemawia za przyjęciem, że taki stan rzeczy ma na celu właśnie wyłącznie uzyskanie większych dopłat. W szczególności świadczy o tym tożsamość działalności prowadzonej przez wszystkie spółki, ich skład osobowy, organy, usytuowanie działek zgłoszonych do płatności oraz brak wiarygodnych dowodów na prowadzenie przez wskazane spółki niezależnej gospodarki rolnej.

Wyrok NSA z 13 lutego 2018 r., II GSK 884/16,
Legalis, nr 1758894

Możliwość wyłączenia obowiązku zwrotu nienależnie dokonanej płatności w rozumieniu art. 73 ust. 4 rozporządzenia Komisji (WE) nr 796/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania wzajemnej zgodności, modulacji oraz zintegrowanego systemu administracji i kontroli przewidzianych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1782/2003 ustanawiającego wspólne zasady dla systemów pomocy bezpośredniej w zakresie wspólnej polityki rolnej oraz określonych systemów wsparcia dla rolników (Dz.Urz. UE L 141 z 30.04.2004, s. 18) wymaga spełnienia łącznie dwóch przesłanek: płatność dokonana musi być na skutek błędu organu, a błąd jest tego rodzaju, że nie mógł zostać wykryty przez rolnika, przy czym nie można stosować surowszych kryteriów przy ocenie możliwości wykrycia błędu przez rolnika niż kryteria przyjęte w stosunku do oceny pomyłki organu.

Wyrok NSA z 18 kwietnia 2018 r., II GSK 1097/16,
Legalis, nr 1790232

Małżonek nie może przy składaniu wniosku o przyznanie pomocy posługiwać się numerem identyfikacyjnym żony. Nadanie jednego numeru oznacza, iż w przypadku gdy małżonkowie są współposiadaczami gospodarstwa rolnego, nie mogą uzyskać odrębnych numerów identyfikacyjnych, które mogą być nadawane w przypadku samodzielnych odrębnych gospodarstw rolnych stanowiących zorganizowaną całość gospodarczą.

Wyrok WSA w Warszawie z 28 lutego 2018 r., VIII SA/Wa 529/17,
Legalis, nr 1742493

Ochrona gruntów rolnych i leśnych

1. Wykładnia językowa art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1266 ze zm.) prowadzi do wniosku, że zmiana przeznaczenia gruntów rolnych może odnosić się także do gruntów najwyższej klasy. Nie może budzić wątpliwości, że organ, rozpoznając wniosek o zmianę przeznaczenia gruntów, powinien przede wszystkim kierować się wskazanymi przez ustawodawcę zasadami ochrony gruntów, ale jednocześnie, wydając decyzję, powinien rozważyć interes publiczny, jakim jest ochrona gruntów rolnych i interes wnioskującej gminy.

2. Przy wyłączeniu gruntów rolnych i leśnych z produkcji powinno się brać pod uwagę także dyrektywy wypływające z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1073 ze zm.), a zatem zasadę kształtowania ładu przestrzennego oraz zasadę zrównoważonego rozwoju – stanowiące podstawę wszelkich działań odnoszących się do gospodarki przestrzennej, a także główny miernik prawidłowości i legalności wykonywania przepisów tej ustawy w formach w niej przewidzianych.

Wyrok NSA z 19 stycznia 2018 r., II OSK 830/16,
Legalis, nr 1719723

1. Celem procesu rekultywacji jest przywrócenie gruntom wartości użytkowych. Niewłaściwy aktualnie stan gleby obciąża podmiot zobowiązany do jego rekultywacji, ponieważ wobec niezakończenia rekultywacji właściciel gruntu nie może rozpocząć jego rolniczego wykorzystywania.

2. Przepis art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 3 lutego 1995 roku o ochronie gruntów rolnych i leśnych, który przewiduje, że rozmiar ograniczenia wartości użytkowych gruntów ustala się na podstawie dwóch odrębnych opinii rzeczoznawców, nie ma zastosowania do postępowania o uznanie rekultywacji za zakończoną. Jak wynika z art. 22 ust. 1 pkt 1 wskazanej ustawy na podstawie opinii, o których mowa w art. 28 ust. 5, organ wydaje decyzję określającą stopień ograniczenia lub utraty wartości

użytkowych gruntów. Co do innych decyzji przewidzianych w sprawach rekultywacji i zagospodarowania, w tym co do decyzji o uznanie rekultywacji za zakończoną art. 22, nie odwołuje się do art. 28 ust. 5 omawianej ustawy. Brak zatem podstaw, aby w oparciu o ten przepis kwestionować wystąpienie przez organ w sprawie o opinie gleboznawców.

3. Ocena, czy w konkretnym wypadku nastąpiła – czy też nie nastąpiła – rekultywacja gruntu, nie może być uzależniona od zakresu wykonanych robót rekultywacyjnych. Jednym kryterium przy tej ocenie może być okoliczność, czy w wyniku odpowiednich zabiegów gruntu nadano lub przywrócono jego wartości użytkowe.

Wyrok NSA z 25 października 2018 r., II OSK 849/18,
Legalis, nr 1864402

1. Uzgodnienie, o którym mowa w art. 53 ust. 4 pkt 6 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2016 r. poz. 778 ze zm.), jest wymagane w stosunku do wszystkich gruntów wykorzystywanych na cele rolne w rozumieniu art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2014 r. poz. 518 ze zm.). Przepis ten ma szerszy zakres zastosowania niż art. 61 ust. 1 pkt 4 tej ustawy, który dotyczy tych gruntów, których zmiana przeznaczenia następuje w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i wymaga uzyskania zgody właściwego organu na podstawie art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 909 ze zm.).

2. Powołana ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych stanowi przepisy odrębne w rozumieniu art. 61 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Obejmuje swym działaniem wszelkie grunty rolne. Ochrona, o której mowa w art. 3 ust. 1 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, dotyczy wszystkich gruntów rolnych, w rozumieniu tej ustawy, jak również gruntów (nieruchomości) wykorzystywanych na cele rolne w rozumieniu art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

Wyrok NSA z 13 grudnia 2018 r., II OSK 528/18,
OSP 2019 nr 6, poz. 64, str. 124

Reforma rolna

W świetle art. 2 ust. 1 lit. e dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.) okoliczność, że działka była zabudowana, nie przesądza budowlanego charakteru tej działki i nie oznacza, że parcela ta nie mogła pozostawać w funkcjonal-

nym związku z gospodarstwem rolnym. Istotne są bowiem funkcje, jakie działka spełniała, a nie to czy była zabudowana oraz w jaki sposób została oznaczona w katastrze. Decydujące znaczenie ma, czy nieruchomości lub jej część, była lub mogła być wykorzystywana do prowadzenia działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie produkcji roślinnej, zwierzęcej lub sadowniczej.

Wyrok NSA z 7 grudnia 2018 r., I OSK 294/17,
Legalis, nr 1877209

Nieruchomość ziemska to taka, która ma charakter rolniczy. Wszelkie inne nieruchomości ziemskie, nie mające jednocześnie charakteru rolniczego, przedmiotowo nie mogą podlegać pod działanie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej. Aby na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.) nieruchomość mogła być przejęta na cele reformy rolnej, i tak była to nieruchomość: ziemska o charakterze rolniczym, stanowiąca własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, spełniająca normy obszarowe, o których mowa w art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu, nadająca się do realizacji celów reformy rolnej wymienionych w art. 1 ust. 2 dekretu. Spełnienie zatem nie tylko norm obszarowych decydowało o podpadaniu nieruchomości pod przepis art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu. Dopiero spełnienie przez nieruchomość wszystkich wyżej wymienionych przesłanek pozwalało uznać, że nieruchomość podpadała pod przepis art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu.

Wyrok NSA z 7 grudnia 2018 r., I OSK 200/17,
Legalis, nr 1857049

1. Błędna jest wykładnia przepisów ustawy z 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw, związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego przyjmująca, że czas jej obowiązywania można samoistnie kwalifikować jako siłę wyższą uniemożliwiającą dochodzenie przez dotychczasowych właścicieli nieruchomości przysługujących im roszczeń, w tym wydobywczych, a więc skutkującą zawieszeniem biegu zasiedzenia.

2. Pomimo braku związania sądów powszechnych uchwałami Sądu Najwyższego nie może być tak, że sąd drugiej instancji wspiera swoje reformatoryjne rozstrzygnięcie jednym zdaniem zaczerpniętym z jednostkowego orzeczenia Sądu Najwyższego, ignorując wykładnię prawa dokonaną w uzasadnieniu uchwały podjętej w składzie siedmiu sędziów.

Postanowienie SN z 23 listopada 2018 r., II CSK 666/17,
Legalis, nr 1851074

Inne

Skoro działka jest terenem leśnym, to nie ma znaczenia na potrzeby ustalania warunków zabudowy kwestia wielkości rzeczywistego zalesienia tej działki. Dopóki taki wpis będzie znajdował się w ewidencji gruntów, dopóty organy w procedurze ustalania warunków zabudowy będą zobowiązane do respektowania jej przeznaczenia jako teren leśny. Warunek wydania decyzji o warunkach zabudowy, o którym mowa w art. 61 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie jest spełniony, jeżeli dla danego terenu jest niezbędna zgoda na zmianę przeznaczenia gruntu leśnego na cele nieleśne, wyrażona przez właściwy organ na podstawie art. 7 ust. 2 pkt 5 i ust. 3 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Wyrok NSA z 12 czerwca 2018 r., II OSK 1811/16,
Legalis, nr 1795525

Ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o planowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 7, poz. 47) rozróżnia plany zagospodarowania przestrzennego na: regionalne (art. 6), miejscowe ogólne (art. 14) i miejscowe szczegółowe (art. 17). Plany te różnią się między sobą przede wszystkim pod względem stopnia szczegółowości, w jakim przesądzą o przeznaczeniu określonych terenów. W poszukiwaniu możliwie stabilnych rozwiązań istotny jest stopień szczegółowości planu. Ani plan regionalny, ani nawet miejscowy plan ogólny nie przesądza jeszcze o przeznaczeniu określonych terenów. Realizacji bowiem podlega dopiero miejscowy plan szczegółowy, i to ostatecznie po wyłożeniu jego projektu do publicznego wglądu (art. 22 ust. 1 cyt. ustawy), po rozpatrzeniu uwag i wniosków zainteresowanych osób (art. 22 ust. 4) oraz po zatwierdzeniu przez właściwą władzę (art. 23 ust. 2 i 3). Podobnie jest z terenami położonymi na obszarach wsi, nawet jeśli brak zatwierdzonych planów zagospodarowania przestrzennego. Dopiero bowiem wówczas, a więc po wyznaczeniu na cele budowlane w projekcie, po wyłożeniu tegoż do publicznego wglądu i po zatwierdzeniu przez prezydium powiatowej rady narodowej i stosownie do treści art. 3 i 4 ustawy z dnia 31 stycznia 1961 r. o terenach budowlanych na obszarach wsi (Dz.U. Nr 5, poz. 30), tereny te tracą charakter rolny. Ponadto, ustawa o planowaniu przestrzennym przewidywała w art. 30 i nast. możliwość wydania decyzji administracyjnej o szczegółowej lokalizacji inwestycji budowlanych lub o wyrażeniu zgody na zmianę sposobu wykorzystania terenu. Takie decyzje powodują zmianę charakteru nieruchomości dotychczas rolnej. Brak zatem szczegółowego planu zagospodarowania przestrzennego, bądź wydanych w odniesieniu do tej konkretnej nieruchomości decyzji o szczegółowej lokalizacji inwestycji, uniemożliwia przyjęcie, iż przedmiotowa nieruchomość nie miała charakteru rolnego. W tym zakresie wystarczające było ustalenie przez organy, że opisana nieruchomość objęta była jedynie perspektywicznym planem ogólnym, którego zapisy – z uwagi na charakter tego aktu – nie pozwalały na przyjęcie, iż kwalifikacja tej nieruchomości

jako rolnej nastąpiła z rażącym naruszeniem przywołanych przepisów dekretu oraz przepisów wykonawczych.

Wyrok NSA z 10 sierpnia 2018 r., I OSK 538/18,
Legalis, nr 1826202

W świetle zarówno dość jednolitej linii orzeczniczej sądów administracyjnych, rozumienia potocznego oraz aktów normatywnych, które naprowadzają na prawidłowe rozumienie pojęcia zabudowy zagrodowej – za zabudowę zagrodową można uznać zabudowania złożone z budynku mieszkalnego, budynków inwentarskich oraz gospodarczych, położonych w obrębie jednego podwórza. Charakterystyczne przy tym jest jednak funkcjonalne powiązanie budynku mieszkalnego z gospodarstwem rolnym.

Wyrok WSA w Krakowie z 9 maja 2018 r., II SA/Kr 327/18,
Legalis, nr 1779099